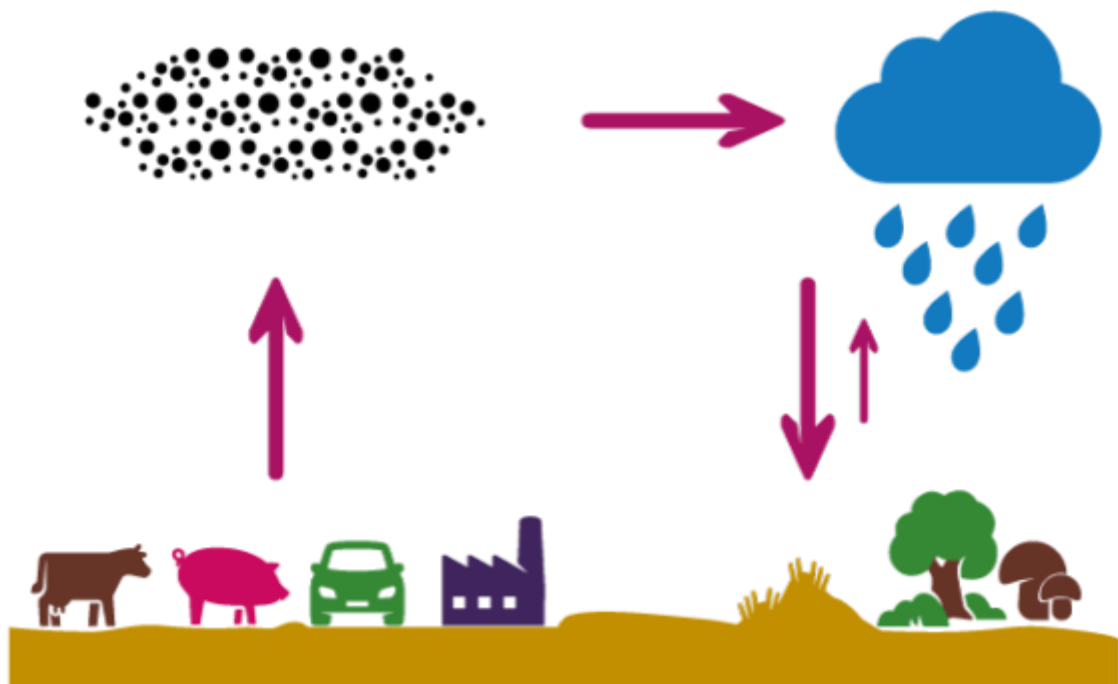

Zoeken naar stikstofevenwicht

Startnotitie

Uitvoeringsprogramma
Friese Aanpak Stikstof

Inhoud

1. Inleiding	3
2. De kwestie omtrent de Stikstofproblematiek	3
3. De context / het vertrekpunt	5
3.1. Landelijke Aanpak Stikstof.....	5
3.2. Friese Aanpak Stikstof	5
3.3. Bestuursakkoord.....	6
4. Visie, doel en aanpak.....	6
4.1 Visie	6
4.2 doelstellingen	7
4.3 aanpak en alternatieven.....	7
5. Voorgestelde vervolgaanpak en financiering.....	10
5.1. Financiering	10
5.2 Proces.....	11

1. Inleiding

De Raad van State heeft op 29 mei 2019 geoordeeld dat het Programma Aanpak Stikstof (PAS) niet als basis mag worden gebruikt voor toestemming voor activiteiten die extra stikstofuitstoot veroorzaken. Er kan vooraf onvoldoende bewezen worden dat toekomstige maatregelen voor natuurherstel en bronmaatregelen voor stikstofreductie het mogelijke verlies aan natuurkwaliteit verhelpen. Hierbij speelde de Kritische Depositie Waarde (KDW, een maat voor de maximaal toelaatbare stikstofbelasting in relatie tot de natuurkwaliteit) een belangrijke rol. De KDW is een grenswaarde, waarboven negatieve effecten voor de natuur niet zijn uit te sluiten.

Overigens is dit niet alleen in Nederland het geval: in heel Europa neemt als gevolg van de toegenomen stikstofdepositie de biodiversiteit af en zijn maatregelen nodig om te kunnen voldoen aan de richtlijnen voor de instandhouding van de natuur (Vogel- en Habitatrichtlijnsoorten), die in Europees verband zijn afgesproken.

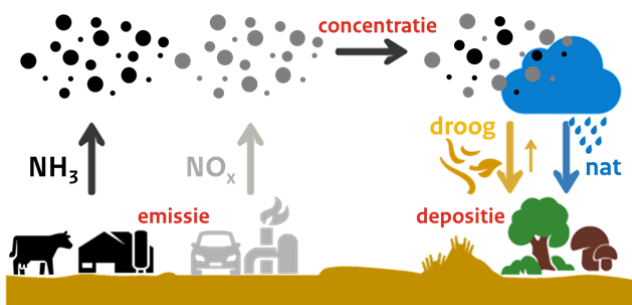
Concreet betekent deze uitspraak dat vooraf zekerheid moet worden gecreëerd dat de natuurwaarden niet worden aangetast, voordat een economische ontwikkeling op grond van de Wet natuurbescherming plaats kan vinden. Voor allerlei projecten op het gebied van bouw, industrie, infrastructuur, agrarische bedrijven, etc. dient derhalve stikstofruimte gecreëerd te worden voordat deze kan worden uitgevoerd. Daarnaast geldt voor Fryslân dat in 11 van de 20 N2000-gebieden de KDW wordt overschreden. Dit betekent dat hier een flinke reductie moet gaan plaatsvinden om het verlies aan natuurkwaliteit te verhelpen.

Fryslân ziet daarnaast dat de gezamenlijke opgave niet enkel bij het Rijk en de provincies ligt, maar een kans van slagen heeft als alle betrokken sectoren en met name ook de landbouw in Fryslân meewerkt aan oplossingen. Juist in onze provincie waar de landbouw de economische drijfveer is binnen de provincie en één van de belangrijkste sectoren om tot daadwerkelijke stikstofreductie over te kunnen gaan, is een gezamenlijke aanpak van cruciaal belang.

2. De kwestie omtrent de Stikstofproblematiek

Algemeen

Allereerst: de stikstofproblematiek is er, en is niet eenvoudig op te lossen. Het gaat om het realiseren van een nieuwe balans tussen maatschappelijke en economische activiteiten en de natuur, het herstel van natuurkwaliteit en biodiversiteit en een passende vergunningverlening.

Een teveel aan stikstof (ammoniak en stikstofoxiden) heeft negatieve effecten op de kwaliteit van de natuur en de gezondheid van de mens. In de natuurgebieden neemt de biodiversiteit af en verliezen gebieden hun habitats voor kwetsbare soorten. Reductie van stikstof is nodig, maar niet eenvoudig te realiseren. Dit vraagt een lange termijn Friese aanpak, waarin de overheden (met name de rijksoverheid en de provincie Fryslân) samen optrekken, en waar alle belanghebbenden een bijdrage

aan kunnen leveren. Provincies werken samen met het Rijk aan maatregelen om de natuur te versterken en de stikstofuitstoot te verlagen. Daarmee beogen we de biodiversiteit in en rond de N2000 gebieden te versterken, met een nieuw perspectief in de omgeving van deze gebieden.

Daarnaast zijn er met het wegvallen van het door het Rijk ingestelde PAS problemen ontstaan rondom de natuurvergunningen, die de provincie verstrekt. Voor een bedrijfsuitbreiding, de aanleg van een weg of het starten van een andere activiteit die stikstofuitstoot veroorzaakt, is een natuurvergunning nodig. Het is nu voor aanvragers veel moeilijker geworden een vergunning te verkrijgen, omdat de initiatiefnemer ervoor moet zorgen dat de stikstofuitstoot met zijn aanvraag niet omhooggaat. Het extern salderen is een instrument om dit op korte termijn mogelijk te maken. Ook zijn er problemen met de onder de PAS afgehandelde vergunningen en meldingen. Dit vraagt een korte termijn aanpak.

Provincie Fryslân

In Fryslân zijn er op dit moment op provinciale schaal minder grote obstakels die het verlenen van nieuwe vergunningen compliceren zoals met grote bouwprojecten elders in het land. Wel zijn er forse problemen voor bedrijven, bijvoorbeeld indien het bedrijf ten tijde van de aanwijzing van het Natura 2000-gebied nog niet bestond of niet bezat over een milieuvergunning. Dit bedrijf dient beoordeeld te worden als nieuwe activiteit. Er liggen geen bouw- en infraprojecten stil, maar voor nieuwe projecten moet eerst voldoende stikstofruimte zijn om te kunnen ontwikkelen. Die is er nu niet, denk aan de Lelylijn e.d.

Wat is de situatie in de Friese N2000-gebieden?

Onderstaande tabel geeft per Natura 2000-gebied weer hoeveel procent van de stikstofgevoelige natuur (totaal oppervlaktes habitattypen en/of leefgebieden) een overschrijding van de KDW kent. Deze berekeningen zijn uitgevoerd met de gegevens van het jaar 2018.

Gebied	Totaal % 2018
Vlieland	38
Terschelling	29
Ameland	45
Schiermonnikoog	30
Alde Feanen	27
Rottige Meenthe	23
Bakkeveense duinen	82
Wijnjeterper Schar	63
Van Oordt's Mersken	6
Drents Friese Wolde	95
Fochteloërveen	89

Samengevat blijkt uit de tabel dat vier van de elf gebieden een forse overschrijding van de KDW hebben, gelet op de gegevens in 2018. Dat wil niet zeggen dat in overige gebieden geen stikstofprobleem is. Een aantal aandachtspunten hierbij zijn:

- Op de eilanden komen prioritaire habitattypen (grijze duinen en duinheiden) met hoge percentages overschrijding van de KDW. Prioritair wil zeggen dat Nederland daar in Europees verband een extra verantwoordelijkheid heeft.
- De mate van overschrijding komt bij deze percentages niet naar voren. Met name op Schiermonnikoog is lokaal sprake van een sterke overbelasting, dat wil zeggen meer dan twee keer de KDW als overschrijding.

- Bij de moerasgebieden Alde Feanen en de Rottige Meenthe en bij Van Oordt's Mersken zijn de percentages overschrijding van de KDW laag. Maar dat wordt vertekend, omdat de leefgebieden met relatief grote oppervlaktes bijna geen overschrijdingen kennen en de aanwezige habitattypen (o.a. veenmosrietlanden) wel bijna voor 100% een overschrijding kennen.

Voor de vier stikstofgevoelige gebieden in de zuidoosthoek van Friesland geldt dat het gemiddelde percentage van overschrijding ver boven de streefwaarde van 50 % ligt. Dit geldt dus voor de Bakkeveense duinen, het Wijnjeterper Schar, het Drents Friese Wold en het Fochteloërveen.

Hoe verder?

Er is behoefte aan een duidelijk kader en richting voor een Friese aanpak. Deze aanpak is niet statisch, maar afhankelijk van de ontwikkelingen in de samenleving en in de politiek. De invloed van het coronavirus, de hieruit volgende maatregelen en wereldwijde economische en maatschappelijke verandering is daar één van.

Deze Startnotitie "Uitvoeringsprogramma Friese Aanpak Stikstof" heeft als doel Provinciale Staten mee te nemen in een aantal richtinggevende keuzes en hierover een uitspraak te doen. De uitkomsten hiervan worden meegenomen in een uitvoeringsprogramma om met alle belanghebbende partijen in onze provincie de transitie naar de toekomst te kunnen maken.

3. De context / het vertrekpunt

Zowel op rijksniveau als op provinciaal niveau wordt vanuit meerdere beleidskaders gewerkt aan doelen die – op termijn – mede zullen bijdragen aan de reductie van stikstofuitstoot. Op landelijk niveau wordt zoals verwoord in de Nota Waardevol en Verbonden van minister Schouten ingezet op kringlooplandbouw en beleid gericht op herstel van de biodiversiteit. Specifiek voor de stikstofreductie wordt hieronder aangegeven wat de landelijke en provinciale inzet is.

3.1. Landelijke Aanpak Stikstof

In de afgelopen maanden is vooral op rijksniveau een aantal ontwikkelingen geweest die geleid hebben tot een nieuwe stikstofwet. Deze is in december 2020 behandeld in de Tweede Kamer. In de Kamerbrief van 24 april 2020 heeft de Minister aangegeven dat het maatregelenpakket voor de aanpak van stikstof voorziet in het landelijk beschikbaar stellen van een bedrag van 5 miljard euro voor zowel de natuurherstelmaatregelen als de maatregelen die de bronnen aanpakken. In het Uitvoeringsprogramma Friese Aanpak Stikstof worden zowel de natuurherstelmaatregelen, de gebiedsgerichte aanpak als de aanpak voor de bronmaatregelen opgenomen.

3.2. Friese Aanpak Stikstof

Op 25 februari 2020 heeft GS ingestemd met de Friese Aanpak Stikstof dat als *bijlage 1* is bijgevoegd. Deze aanpak is ook naar uw Staten gestuurd ter informatie. Daarom wordt in deze Startnotitie verder doorgegaan op deze aanpak. In de Friese Aanpak Stikstof zijn de volgende doelen geformuleerd:

- Het reduceren van de stikstofdepositie in stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden.
- Het realiseren van een robuuste (veerkrachtige) natuur in de stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden.
- De vergunningverlening weer op gang brengen op basis van nieuwe beleidsregels. Hiermee een zodanige robuuste daling van de stikstofdepositie realiseren dat er een robuuste basis is om een oplossing te kunnen vinden voor de meldingen (die nog een vergunning moeten krijgen), de vergunningen die in rechtszaken onderuit zijn gegaan (of waarvan de kans groot is dat ze in de

nabije toekomst onderuitgaan) en de basis om beweiden en bemesten te kunnen toestaan zonder vergunning.

- Een bijdrage leveren aan de transitie van de landbouw voor geheel Fryslân op langere termijn.

Dit past binnen de ambitie van de provincie om de Friese landbouw van een 'vier sterren' landbouw naar een 'vijf sterren' landbouw te brengen, waarbij de vijfde ster een groene ster is, zoals is opgenomen in het bestuursakkoord 2019-2023 'Geluk op 1'.

In *bijlage 2* vindt u een overzicht van de ontwikkelingen die we sinds de Friese Aanpak Stikstof hebben gerealiseerd.

3.3. Bestuursakkoord

Bij het opstellen van het bestuursakkoord was nog niet bekend dat er een stikstofaanpak nodig is. We hebben geprobeerd om waar mogelijk een relatie te leggen met de doelen uit het bestuursakkoord. De Friese Aanpak Stikstof is een doorvertaling van de ambities uit het Bestuursakkoord 2019-2023:

- De provincie Fryslân streeft naar een duurzame landbouw die natuurinclusief, grondgebonden en circulair is, bijdraagt aan het herstel van biodiversiteit, maatschappelijk draagvlak heeft en niet in de laatste plaats economisch renderend is.
- Provincie en Wetterskip pakken het veenweidegebied aan. Klimaatmaatregelen en adaptatie staat centraal. De overgang naar natuurvriendelijker bedrijfsvoering met hogere grondwaterstanden gaat ook de uitstoot van stikstof beperken.
- De provincie wil het gebruik van fossiele brandstoffen verminderen, zoals meer elektrische laadpalen, stimuleren van het fietsverkeer en emissiearm busvervoer. Dit heeft een positief effect op de CO₂- en stikstofuitstoot.
- Het behalen van de doelstelling uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) in 2027. Hiervoor is een halvering van de fosfaat- en stikstofniveaus in het oppervlaktewater geformuleerd.
- Ook een inzet op een circulaire economie draagt bij aan een verminderde stikstofuitstoot.
- De biodiversiteit te herstellen en de doelstellingen uit het natuurpact te realiseren.

Tenslotte is 'geluk op 1' het belangrijkste uitgangspunt in ons bestuursakkoord. Daarin is de balans tussen ecologie en economie belangrijk. Bij het oplossen van de stikstof problematiek is dit zeker van belang. Voor het oplossen van deze problematiek is een gedragen en gezamenlijke aanpak noodzakelijk, voor zowel het herstel van de natuur als een gezonde economie.

4. Visie, doel en aanpak

4.1 Visie

In onze visie gaat het duurzaam reduceren van de stikstofemissie hand in hand met de inzet voor het realiseren van een robuustere natuur, die ruimte biedt aan een grote mate van biodiversiteit en aan de inzet voor een toekomstgerichte landbouw. Hierbij hoort een hernieuwde balans tussen economie en draagkracht van de natuur. De stikstofopgave is een eigenstandige opgave, maar voor de aanpak daarvan zullen we wel uitgaan van de inzet van bestaande opgaven voor natuur, economie, landbouw, veenweide en water.

4.2 doelstellingen

In de Friese Aanpak Stikstof hebben wij doelen geformuleerd, die wij in deze Startnotitie Uitvoeringsprogramma Stikstof nader hebben geconcretiseerd in de volgende strategische doelstellingen:

1. Het duurzaam reduceren van de stikstofdepositie in de 11 stikstofgevoelige N2000 gebieden, zodanig dat de instandhoudings- en uitbreidingsdoelstelling in deze N2000 gebieden worden gehaald.
2. Het realiseren van een robuuste en veerkrachtige natuur in de 11 stikstofgevoelige N2000 gebieden, zodanig dat deze weerbaarder is tegen de stikstofdepositie.
3. Vergunningverlening die juridisch houdbaar is en een basis is voor een gezonde economische ontwikkeling in Fryslân en mede borgt dat de stikstofdepositie ontwikkeling zodanig is dat de natuur behouden blijft.
4. Duurzame economische ontwikkeling, met het zwaartepunt op de zuivelketen binnen de landbouw in Fryslân. Zodanig dat het perspectief van deze ontwikkeling de natuurwaarden niet negatief beïnvloeden.
5. Een bijdrage leveren aan de transitie naar een duurzame en natuurinclusieve landbouw in Fryslân. Zodanig dat wij voorloper zijn op circulaire kringlooplandbouw in Nederland.

Het is evident dat Fryslân ook haar bijdrage levert aan het bereiken van de doelstellingen inzake stikstofreductie, zoals die zijn vastgelegd in de stikstof wet door het Rijk.

4.3 aanpak en alternatieven

Er zijn vele bronnen van stikstofemissie en derhalve ook vele manieren om de uitstoot van stikstof te beperken. In het Uitvoeringsprogramma Stikstof wordt hieraan concreet invulling gegeven, op basis van de vast te stellen kaders uit de Startnotitie. Hierbij kijken we vanuit het Friese bestuursakkoord, de onderliggende opgave binnen het stikstofdossier, de instrumenten die de provincie heeft en de Friese belangen die we zo goed mogelijk tot hun recht willen laten komen.

1. Oplossing voor legalisering Friese bedrijven

Door het onderuitgaan van de PAS is een probleem ontstaan voor de meldingen (bedrijven die nog een vergunning moeten krijgen) en de vergunningen die in rechtszaken zijn vernietigd (of zullen worden vernietigd). Ook hebben we oog voor bedrijven die door de PAS op een andere manier tussen wal en schip zijn gekomen en nu zonder passende vergunning zitten.

Voorgestelde inzet

Voor het legaliseren van de PAS-meldingen is de Minister aan zet, dit traject loopt inmiddels ruim een jaar en pas in het voorjaar van 2021 worden verdere voorstellen verwacht. Dit duurt lang en voor veel bedrijven te lang. Bedrijven komen via een handhavingstraject dat via de rechter is afgedwongen in de problemen. Ook zijn er bedrijven die door het ontbreken van een vergunning geen financiering meer kunnen krijgen.

Voor GS is dit een urgent probleem. Wij stellen de Staten derhalve voor om - naast de aanpak van de Minister - zelf te onderzoeken of gerichte lokale maatregelen genomen kunnen worden op deze problematiek geheel of gedeeltelijk op te lossen. Daarvoor is noodzakelijk dat een zodanige robuuste daling van de stikstofdepositie wordt gerealiseerd dat er een robuuste basis is om een oplossing te kunnen vinden voor de meldingen en de vervallen vergunningen. Dit kan inhouden dat maatwerkoplossingen worden uitgewerkt voor Friese bedrijven die wachten op een legalisatie van hun stikstofuitstoot. Wij zien ook mogelijkheden om via het in ontwikkeling zijnde regionale stikstofsysteem en de gebiedsgerichte aanpak ruimte te realiseren voor de legalisatie van (een deel

van) de meldingen en vergunningen. Dit zal wel een forse investering vragen. De financiële verantwoordelijkheid voor de PAS-meldingen blijft bij het Rijk liggen. De financiële middelen van het Rijk zijn mogelijk niet toereikend om de problematiek omtrent de legalisatie volledig te realiseren. Wij blijven in IPO verband samenwerken met het Rijk om deze problematiek zo spoedig mogelijk landelijk op te lossen, dan wel voldoende middelen te krijgen voor een lokale Friese inzet voor een oplossing.

Hiermee leveren we een bijdrage aan het strategische doel 3 (paragraaf 4.2)

Alternatief

Het alternatief is dat de provincie de verantwoordelijkheid en regie van het legaliseren van deze PAS-meldingen en -vergunningen volledig bij het Rijk laat. In dit alternatief zal de provincie steeds druk op het Rijk uitoefenen om de meldingen z.s.m. te legaliseren. In dit alternatief laten we de volledige regie bij het Rijk en is de verwachting dat de doorlooptijd enkele jaren zal zijn.

2. Gebiedsgerichte aanpak rondom N2000 gebieden krijgt prioriteit

We streven een herstel van de natuur in de N2000 gebieden na. Daarvoor zijn maatregelen noodzakelijk in en buiten de natuurgebieden. Een belangrijke onderdeel van onze aanpak is om de stikstofdepositie in de N2000 gebieden te verlagen. Dat kan door generieke maatregelen die invloed hebben op de stikstofdeken die over heel Fryslân (en Nederland) ligt. Daarbij zijn generieke (bron)maatregelen een voor de hand liggende keuze. Zo neemt het Rijk generieke bronmaatregelen, die ook ruimte moeten geven voor ontwikkeling in de (woning)bouw en infrastructuur, de 100 km maatregel is hiervan een voorbeeld. Ook Brabant neemt generieke maatregelen door alle boeren te dwingen een emissiearme stalvloer te installeren.

Het effect van reductie van stikstofemissie is het grootst, indien het gebeurt in de directe nabijheid van N2000 gebieden. Een belangrijk deel van de emissie slaat in de directe omgeving van het bedrijf of voertuig neer. Het is derhalve logisch dat een emissieverlaging in de directe nabijheid van een N2000 gebied een groter positief effect op de depositie heeft, dan een bedrijf op afstand. Dit is dan ook de reden dat zowel de Minister als GS willen inzetten op overgangsgebieden rondom de N2000 gebieden. Deze overgangsgebieden willen wij op basis van objectieve criteria via de gebiedsgerichte aanpak vaststellen. In de overgangsgebieden blijft de hoofdfunctie (natuurinclusieve) landbouw, maar er komt ook ruimte voor hydrologische maatregelen, verbindingzones en landschapsherstel. Daarbij zal nadrukkelijk gewerkt worden aan de reductie van stikstofemissies. Dit is per gebied maatwerk en zal in overleg met het gebied worden uitgewerkt. De inspanningen en bijbehorende maatregelen in de overgangsgebieden zullen waarschijnlijk voor een belangrijk deel kunnen worden gefinancierd uit het programma natuur (landelijk 3 miljard euro in 10 jaar).

Ook de stikstof opgave voor de Friese landbouw, in omvang de meest belangrijke, vragen om een gebiedsgerichte aanpak. De landbouw is van groot sociaal maatschappelijk en economisch belang in Fryslân en mede bepalend voor de totale leefomgeving. Daarmee is stikstofreductie een onderdeel van de transitie van de landbouw en de brede ontwikkeling van Fryslân. Gezien kosten en effectiviteit ligt het voor de hand niet voor alle landbouwbedrijven in Fryslân onder de zelfde gebiedsgerichte aanpak te brengen. Mogelijk zijn een aantal generieke maatregelen voor de landbouw gewenst, doch wij stellen u voor met name de stikstofreductie te realiseren in de overgangsgebieden via de gebiedsgerichte aanpak. Het spreekt voor zich dat we op basis van vrijwilligheid en goede afspraken de stikstofreductiedoelstellingen willen bereiken. Het lijkt echter gewenst ook de inzet van ruimtelijke ordeningsinstrumentarium en de vergunningverleningsvoorwaarden mogelijk te maken. Daarbij denken we o.a. aan het verplicht stellen van een stalmaatregel of gebruik van organische mest. Dit om te borgen dat dat in 2030 de doelstellingen uit de Stikstofwet kunnen worden behaald.

Voorgestelde inzet

We kiezen ervoor om nu (nog) geen Provinciale generieke maatregelen op te leggen voor heel Fryslân. We concentreren ons eerst op stikstofbronnen die het meest effect hebben op de kwetsbare N2000 gebieden. We kiezen ervoor om eerst de overgangsgebieden aan te pakken via de gebiedsgerichte aanpak. Hierbij is de basisinstek om dit op vrijwillige basis aan te pakken. Mocht dat onvoldoende voortgang geven, dan kunnen we ons ruimtelijk- en vergunningsinstrumentarium inzetten om overgangsgebieden sneller de gewenste transitie te laten doormaken.

In tweede instantie kijken we verder dan de gebiedsgerichte aanpak rondom de N2000 gebieden, namelijk naar maatregelen die effect hebben op de overige delen van de provincie. We maken daarbij waar mogelijk onderscheid tussen gebieden en functies daarbinnen. Onze instek is het bieden van een aantrekkelijk perspectief voor inwoners en ondernemers, op basis van vrijwilligheid maar met duidelijke afspraken.

Hiermee leveren we een bijdrage aan alle strategische doelen (paragraaf 4.2).

Alternatief

Het alternatief is te kiezen voor een generieke gebiedsgerichte aanpak voor geheel Fryslân met daarnaast een aantal provinciale generieke bronmaatregelen. We proberen de stikstofreductie te realiseren door de lasten en inzet over alle bedrijven en inwoners te verdelen.

Deze aanpak heeft als voordeel dat iedereen op dezelfde wijze wordt behandeld en dat we geen onderscheid maken tussen bedrijven op basis van de afstand naar de N2000 gebieden. Nadeel is dat deze maatregelen relatief duur zullen zijn en dat de aanpak veel grootschaliger zal zijn.

3. Friese ambitie stikstofreductie

Minister Schouten heeft in de recent uitgebrachte Stikstofwet de stikstofambities van de rijksoverheid vastgelegd, nl. in 2030 zit de helft van de hectares natuur in stikstofgevoelige N2000-gebieden op een stikstofdepositie niveau (op of onder de kritische depositiewaarde) en daar kan de natuur zich structureel herstellen. Om dat voor geheel Nederland te realiseren is een stikstofreductie van gemiddeld 26% noodzakelijk. De helft van de hectares in de natuurgebieden op orde brengen, betekent dat voor de andere helft het in 2030 nog niet op orde is. Dat is dan ook de reden dat de commissie Remkes met verdergaande voorstellen komt.

Voorgestelde inzet

GS kiest ervoor om in 2030 in alle stikstofgevoelige N2000 gebieden in Fryslân in te zetten op een stikstofreductie van gemiddeld 50 % in overeenstemming met de rijksaanpak. Tevens wordt een resultaatsverplichtende omgevingswaarde toegevoegd voor 2025, waarbij ten minste 40 procent van de hectares met voor stikstof gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden onder de KDW moet worden gebracht. Bovendien is een ander amendement aangenomen dat voorschrijft dat in 2035 ten minste 74 procent van de hectares met voor stikstof gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden onder de kritische depositiewaarden (KDW) gebracht moet zijn. Deze waarde correspondeert met een generieke emissiereductie van circa 50 procent. Daarmee is het besluit in lijn met de rijksambitie.

Dit is een heldere en eenvoudig te communiceren doelstelling, die een daadwerkelijke verbetering van de natuur in N2000 gebieden zal betekenen. Eveneens is dit in lijn met het bestuursakkoord 'We buigen het biodiversiteitsverlies in Fryslân om naar herstel op langere termijn'. De kwaliteit van bodem, water en landschap verbetert daardoor.' Door koppelkansen (natuur, economie, landbouw, veenweide en water) van opgaven in Fryslân te benutten in combinatie met de beschikbare middelen van het Rijk, is de stikstofambitie per gebied realistisch. Zie verder ook paragraaf 3.3.

Wij leveren met deze inzet een bijdrage aan de doelen: 1 en 2 (paragraaf 4.2).

Alternatief 2

Het, meer ambitieuze, alternatief is om het advies van de Commissie Remkes te volgen, namelijk een stikstofreductie van 50 % na te streven in 2030. De Commissie Remkes heeft aangegeven dat het ambitieniveau van de Minister omhoog moet, om de biodiversiteit te herstellen en de kwaliteit van de natuur te verhogen. Alleen dan kunnen de doelen om de natuur voldoende te beschermen worden gehaald. Dit is moeilijker te realiseren, zeker waar het gaat om de landbouwtransitie in dit tempo te realiseren. Ook draagvlak bij alle sectoren is een aandachtspunt. Remkes kiest in zijn aanpak met name in grote investeringen in de overgangsgebieden. De middelen die het Rijk hiervoor heeft vrijgemaakt, zijn onvoldoende om dit alternatief te financieren. Mocht u voor dit alternatief kiezen, dan stellen wij voor om dit eerst verder uit te werken, zodat de (financiële) consequenties zorgvuldig in kaart zijn gebracht.

4. Alleen inzet rijksmiddelen voor stikstof

Het is evident dat de stikstofaanpak veel geld gaat kosten. Het Rijk heeft al 5,5 miljard euro hier voor uitgetrokken. Voor de landelijk beschikbaar gestelde gelden (3 miljard) voor het Programma Natuur zal naar verwachting ca. 250 mln euro de komende tien jaar in Fryslân worden besteed. De landelijk beschikbare gelden voor bronmaatregelen in de landbouw (2 miljard) en de bouw (0,5 miljard) is nog geen zicht op de toekenning voor Fryslân. Mocht deze financiering niet volledig beschikbaar komen, dan zal eventueel de provinciale ambitie moeten worden bijgesteld.

Voorgestelde inzet

Het college kiest ervoor om de stikstofaanpak te financieren met de Rijksmiddelen en hiervoor geen eigen provinciale middelen in te zetten. Met deze gelden denken wij deze aanpak te kunnen financieren waarbij wij onze ambities in lijn brengen met de financiële mogelijkheden. Wel wil het college indien noodzakelijk de kosten voor de bedrijfsvoering van het Uitvoeringsprogramma Friese Aanpak Stikstof financieren vanuit eigen provinciale middelen.

Alternatief

Het alternatief is dat de Staten middelen beschikbaar stellen om alle provinciale Friese ambities ten aanzien van Stikstof te realiseren. Dit betekent dat de provincie bereid is om eigen middelen in te zetten voor de Friese Aanpak Stikstof.

5. Voorgestelde vervolgaanpak en financiering

5.1. Financiering

Rijk

In de brieven van Minister Schouten d.d. 7 februari en 24 april 2020, de Miljoenennota en bij de Stikstofwet zijn de volgende financieringsvoorstellen door het Rijk gedaan om stikstofemissie en -depositie te reduceren. De volgende bedragen zijn voor heel Nederland genoemd voor de periode 2020-2030:

- 3 miljard voor het programma natuur, dat is gericht op twee zaken: 1. Optimalisering van natuurkwaliteit in de N2000/NNN gebieden 2. Maatregelen buiten de N2000/NNN gebieden gericht op de verbetering van de natuurkwaliteit.
- 2 miljard voor bronmaatregelen in de landbouw, deze maatregelen zijn onder meer gericht op: bedrijfsverplaatsing en – beëindiging, opkoop van piekbelasters en maatregelen om de emissie van landbouwbedrijven te verminderen.
- 500 mln. voor bronmaatregelen in bouw.

Provincie

Daarnaast heeft de provincie voor 1 mln. euro aan inzet van personeel voor de Friese Aanpak Stikstof besteed vanuit de beschikbaar gestelde middelen in 2020.

5.2 Proces

In maart 2020 heeft u de eerste opzet voor de Friese Aanpak Stikstof ontvangen. Deze opzet is vervolgens besproken en uitgewerkt met de deelnemers van de dialoogsessies en de partners in Natuer mei de Mienskip. De Friese Aanpak Stikstof was bedoeld om te laten zien welke acties de komende tijd plaatsvinden, waarbij onderscheid is gemaakt tussen de korte en middellange termijn en separaat ingegaan is op de gebiedsgerichte aanpak.

Met de Startnotitie geven wij een voorzet voor het Uitvoeringsprogramma Friese Aanpak Stikstof. Op basis van uw keuzes m.b.t. de voorgelegde alternatieven in paragraaf 4.3. zullen wij vervolgens een uitvoeringsprogramma opstellen met daarin de verdere uitwerking. Dit uitvoeringsprogramma wordt rond de zomer 2021 aan u voorgelegd.

Het besluitvormingsproces voor totstandkoming en uitwerking van de Vervolgaanpak Stikstof bestaat globaal uit drie fasen:

1. Startnotitie Vervolgaanpak Stikstof
2. Uitvoeringsprogramma Stikstof opstellen
3. Vaststelling Uitvoeringsprogramma Stikstof

Provinciale Staten hebben in het planproces de volgende belangrijke rollen:

- Het vaststellen van de startnotitie (februari 2021);
- Het vaststellen van het Uitvoeringsprogramma Stikstof (zomer2021);